

ROMANTİK İLİŞKİLERDE SOSYAL AĞ ETKİLERİ¹

Fatma CAN², Selim HOVARDAOĞLU³

ÖZET

Bu çalışmada, flört ilişkisi olan ve evli bireylerin ilişki bağlanımlarını yordayan sosyal ağ değişkenleri hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 134 flört ilişkisi olan ve 154 evli kişiye sosyal ağ analizi yapılarak araştırmacı tarafından geliştirilen öznel normlar ölçeği ve sosyal ağ özellikleri anketi ile ilişki istikrarı ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlar en yakın hissedilen sosyal ağ üyesinin onayının ve partnerlerin birbirlerinin sosyal ağ üyelerinden hoşlanma düzeylerinin, ilişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırımın en iyi yordayıcıları olduğunu göstermiştir. Seçeneklerin niteliğini değerlendirme düzeyini ise sosyal ağ onayı negatif yönde yordamaktadır ve bu da sosyal ağların alternatif ilişkilere yönelmeye bir bariyer işlevi gördüğünü göstermektedir. Flört grubunda sosyal ağ onayı ilişki bağlanımını anlamlı olarak yordarken, evli grupta ise zaten onaylanmış bir ilişki olması nedeniyle sosyal onay ihtiyacının öneminin kalmadığı görülmektedir. En yakın hissedilen sosyal ağ üyesi ise cinsiyete göre değişmemiş ancak ilişki türüne göre farklılık göstermiştir. Flört grubunda kendi ve partnerlerinin sosyal ağından arkadaş en yakın hissedilen sosyal ağ üyesiyken, evli grupta kendi sosyal ağından annenin, partnerinin sosyal ağından kardeşin en yakın hissedilen sosyal ağ üyesi olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal onay, öznel normlar, Planlı Davranışlar Kuramı, bağlanım, yatırım modeli, seçeneklerin niteliği, ilişki doyumu, ilişkiye yatırım

Can, F. ve Hovardaoğlu, S. (2015). Romantik İlişkilerde Sosyal Ağ Etkileri. *Nesne*, 3 (5), s.43-65.

¹ Bu makale birinci yazarın yüksek lisans tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur.

² Doktora öğrencisi, Ankara Üniversitesi, DTCE, Psikoloji Bölümü, fcan@ankara.edu.tr

³ Prof. Dr, Ankara Üniversitesi, DTCE, Psikoloji Bölümü, shovardaoğlu@ankara.edu.tr

SOCIAL NETWORK EFFECTS ON ROMANTIC RELATIONSHIP

ABSTRACT

The main objective of the study was to obtain information about social network variables in order to predict the relational commitment of married individuals and people having dating relationships. For this purpose, social network analysis has been carried out on 134 people having dating relationship and 154 married individuals and then Relationship Stability Scale, Subjective Norm Scale and Social Network Feature Survey prepared by the researcher were used. The results indicated that the approval of the closest social network member and the level of enjoyment of each other's social network members had the best predictive value for relationship satisfaction and the investment to the relationship. The results also demonstrated that, approval of the social network had a negative impact on the level of the quality of alternatives and it showed that social networks were seen as a barrier function to have alternative relationships. Furthermore, by dividing social network members into two groups, for the dating group, the approval of the social network was the most significant variable for commitment but in the married group, the need for social network approval was not an important criteria because of having their relationship already confirmed legally. When social network members were categorised and examined, the closest social network members did not differ by sex, but were varied in terms of relationship types. In the flirt group, one of their friends among his/her social network and their partners' social network was specified as the closest social network member whereas in the married group, the closest social network member among his/her social network was their mother while it was their sibling among partner's social network.

Keywords: Social approval, subjective norms, theory of planned behavior, commitment, investment model, the level of the quality of alternatives, relationship satisfaction, the investment to the relationship

"Ada değildir insan, bütün hiç değildir bir başına; anakaranın bir parçasıdır, bir damladır okyanusta; bir toprak tanesini alıp götürse deniz, küçülür Avrupa, sanki yiten bir burunmuş, dostlarının ya da senin bir yurtluğunmuş gibi, ölünce bir insan eksilirim ben, çünkü insanoğlunun bir parçasıyım; işte bundandır ki sorup durma çanların kimin için çaldığını; senin için çalıyor." John Donne

Duygusal bir ilişki yaşarken ya da evlilik kararı alırken, yalnızca kendi irademiz ve isteklerimiz doğrultusunda mı davranmaktayız yoksa ailemizin ve arkadaşlarımızın düşünceleri kararımızı etkilemekte midir? Aile, çocuğunun romantik ilişkisine karşı çıkarsa bu ilişki zamana az mı yoksa çok mu direnir? Ya da aile bu ilişkiyi onaylarsa, ilişkiden alınan doyumun artması ve ilişkinin süreklilik kazanması muhtemel midir?

Dünyaya bir dizi akrabalık ilişkisine sahip olarak doğarız ve akranlarımızla birlikte eğitim alarak, arkadaşlarımızla sosyalleşerek, meslektaşlarımızla çalışarak, komşularımızla etkileşim kurarak, özetle hayatımızın sonuna kadar diğerleriyle etkileşim halinde yaşarız. Dolayısıyla romantik ilişkiler de sosyal bir boşluk içinde var olamazlar ve sosyal ağlar romantik ilişkilerin her aşamasında ilişkileri etkileyen, yön veren ve ilişki sürecinde bazı işlevleri olan önemli faktörlerdir. Sosyal ağlarımız bizler tarafından biçimlendirilirken aynı zamanda bizi nasıl biçimlendirdiklerinden de söz etmek gerekmektedir. Duygusal ilişkiler konusunda yapılan araştırmalar, ilişkilerin nasıl başladığı, geliştiği ve sonlandığı hakkında önemli bilgiler sağlamakta birlikte, sosyal bağlamın etkisini dikkate alarak yapılan çalışmaların oldukça az sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Yıllar önce Ridley ve Avery (1979) sosyal bağlamın etkilerinin dikkate alınmaması durumunu “kavramsal körlük” olarak tanımlamışlardır. Bugün hala yakın ilişkilerde sosyal ağ etkilerinin göz ardı edildiği yönünde tartışmalar devam etmektedir (örneğin, Parks ve Eggert, 1991; Surra, 1988).

Sosyal ağ terimi İlk kez 1954 yılında, Barnes tarafından, kişinin çevresindeki diğer insanlarla olan ilişkilerini tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Barnes’a (1954) göre sosyal ağlar birbirleriyle etkileşimde olan ve kişi için psikolojik öneme sahip bireylerden oluşmaktadır. Sosyal ağın en küçük birimi olan yakın ilişki ağları, genellikle aile ve yakın arkadaşları içeren, ortalama beş kişiyi kapsayan, bireyin yakın hissettiği ve fikirlerine önem verdiği diğerlerinden oluşur. Önemli diğerlerinden oluşan sosyal ağlar, bireyin hayatı, davranışları ve benlik saygısı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir ve bu ağlar içindeki bağlar zaman içinde çok fazla değişim göstermemektedir (Milardo,1992).

Sosyal ağın romantik ilişkilerdeki gücünü ilk olarak ilişkilerin başlangıç aşamasında görürüz. Genç ve orta yaş yetişkinlerin büyük bir çoğunluğunun

romantik ilişkisi, ortak sosyal ağ üyelerinin partnerleri tanıştırması ile başlar (Parks ve Eggert, 1991). Ek olarak, yetişkin gençlerin çoğunluğu annelerinin partner seçiminde kendilerini etkilemeye çalıştıklarını ifade etmektedirler (Milardo ve Lewis, 1985). Ancak bu etkileme süreci tek yönlü değildir. Ebeveynler partner seçimi sürecinde genç yetişkinlerin kararını etkilemeye çalışırken, gençler de partnerleri hakkında ebeveynlerinin fikirlerini değiştirmeye çalışmaktadır. Leslie, Huston ve Johnson (1986) üniversite öğrencileri ile yaptığı 4 aylık boylamsal çalışmasında, çift yönlü etkileşimi dikkate alarak romantik ilişkileri incelemiştir. Bulgular, duygusal olarak yakın hissedilen ebeveynin babadan daha çok anne olduğunu ve kızların, erkeklere oranla annelerini daha fazla etkilemeye çalıştığını göstermektedir. Hem anne hem baba, kızlarını erkek çocuklarından daha çok etkilemeye çalışmaktadır ve bu durum, erkek ve kadının sosyal rollerinin doğal bir sonucu gibi görünmektedir. Geleneksel olarak, kızların erkeklerden daha fazla korunmaya ihtiyacı olduğu ileri sürülmektedir ve sonuç olarak kızların ilişkileri aileleri tarafından daha fazla mercek altına alınabilmektedir.

Romantik ilişkiler boyunca bireylerin sosyal ağlarının içeriği, genişliği, üyelerle etkileşim sıklığı gibi özelliklerinde farklılaşmalar olmaktadır. Romantik ilişki başladıktan sonra sosyal ağ ilişkilerinden de kopmalar yaşanır fakat bu kopmalar sosyal ağların küçüldüğünün göstergesi değildir. Daha çok ağın üyelerinde çeşitli değişiklikler görülmektedir. Çiftler, ilişkinin ilerleyen dönemlerinde daha az ağ üyesiyle etkileşimde olmakla birlikte, boylamsal veriler ilişkisi biten ve devam eden bireylerin sosyal ağ büyüklüklerinde fark bulunmadığını göstermiştir. Sadece ilişkisi devam eden bireylerin sosyal ağlarının büyük kısmını aile üyeleri ve ortak arkadaşlar oluşturmakta ve ağın büyüklüğünden çok üyeleri değişmektedir (Milardo, Johnson ve Huston, 1983). Türkiye 'de Hortaçsu'nun (1999) yaptığı bir çalışmada, görücü usulü ve flört evliliklerinin ilk aylarında çiftlerin sosyal ağlarıyla etkileşim sıklıkları incelenmiştir. Sonuçlar, görücü usulü evliklerin ilk aylarında çiftlerin, kadının ailesine oranla erkeğin ailesiyle etkileşim sıklığının daha fazla olduğunu evliliğin ilerleyen dönemlerinde ise evlilik biçimleri arasındaki bu farkın ortadan kalktığını ve eşlerin hem kendi hem de partnerinin ailesiyle neredeyse her hafta görüşüklerini göstermiştir.

Romantik ilişkiler devam ederken ise partnerler birbirleriyle daha çok zaman geçirerek kendi öznel sosyal ağlarıyla ayrı ayrı daha az zaman geçirmeye başlamaktadırlar. Bireyin kendi sosyal ağından çekilmesi, bireysel sosyal ağın paylaşılan bir sosyal ağa dönüşerek çiftlerin ortak bir ağa sahip olmalarıyla sonuçlanır. Çiftlerin ortak yaşamları giderek artış gösterdiğinden, birbirine bağlı sosyal ağları da artış göstermektedir ve her birinin listelediği ağ üyeleri arasındaki örtüşme derecesi de artmaktadır (Milardo, 1982). Aileler birbirine sıkıca bağlı bir sosyal ağa sahip olma eğilimindedirler ve evli çiftler evli olmayanlara, yaşlılar

gençlere ve çocukları olanlar çocukları olmayanlara göre daha birbirine bağlı ve daha ortak bir sosyal ağ tanımlamaktadırlar (Shulman, 1975).

Bireysel arkadaşlıkların fazla olduğu ve ortak arkadaşların çok az olduğu sosyal ağ tipine sahip çiftler, pek çok sosyal ortamda arkadaşları ile partnerleri olmadan görüşerek, partnere ayrılan zamanın azalmasına yol açmaktadır. Partnerle birlikte geçirilen zamanın azalması, çiftin karşılıklı olarak birbirlerine kendilerini açma ve yakınlaşma fırsatlarını azaltarak, ilişkinin gelişiminde bir engel teşkil etmektedir (Aron ve Aron, 1997). Ayrıca bireysel arkadaşlarla daha fazla zaman geçirme, kasıtlı veya kasıtsız olarak alternatif partnerlere ulaşımı kolaylaştırarak, kişinin yaşadığı ilişkiye bağlanımını da azaltmaktadır. Sosyal ağları daha çok ortak arkadaşlardan oluşan çiftler, ilişkilerine daha fazla bağlanmaktadır ve ilişki istikrarlarının daha fazla olduğu görülmektedir (Agnew, Loving ve Drigotas, 2001).

Sonuç olarak çiftlerin ilişkilerinden önce var olan bireysel sosyal ağlarıyla daha az, ortak arkadaşlarıyla daha fazla etkileşimde olma eğiliminde olmaları, romantik bir ilişkinin gelişmesi ve bireylerin ilişkilerine bağlanımları açısından işlevsel bir faktör gibi görünmektedir.

Arkadaş ve akraba gibi önemli diğerleri tarafından gösterilen uygun ve destekleyici tepkiler, çiftlerin bağlanımlarını da güçlendirmektedir. Bu olumlu tepkiler, çiftin birbirine çok yakıştıklarını söylemek gibi doğrudan olabileceği gibi, bu iki insana bir çift olarak davranmak, çiftleri beraber davet etmek gibi dolaylı olarak da gösterilebilir. İlişkilerde yaşanan çeşitli sıkıntılarda sosyal ağ üyelerinin çifte sağladığı duygusal, araçsal veya bilgi desteğinin ve onayın, çiftin beraberliğinin devam etmesini olumlu yönde etkileyerek, çiftin ilişkisinin bitme olasılığını da azaltmaktadır (Felmlee, 2001; Felmlee ve ark, 1990; Lewis, 1973; Sprecher, 1988; Sprecher ve Felmlee, 1992, 2000).

Sosyal ağ üyeleri, çiftin ilişkisini aktif bir şekilde onaylayarak ilişkiyi olumlu yönde etkilerken, ilişkiyi onaylamayarak ve karşı çıkarak da ilişkilerin sonlanmasına neden olabilirler. Örneğin, sosyal ağ üyelerinin dini inanç, sosyo-ekonomik özellikler ve etnik köken farklılıklarına bağlı olarak partnerin kişi için uygun olmadığına ilişkin inançları nedeniyle ilişkiyi onaylamamaları, partnerlerin ilişkiyi devam ettirmeleri için cesaretlerini kırar ve çiftin ayrılmasını hızlandırır (Johnson ve Milardo, 1984; Parks ve Eggert, 1991; Parks, Stan ve Eggert, 1983). Driscoll, Davis ve Lipetz (1972) ailelerin veya diğer sosyal ağ üyelerinin ilişkiyi engelleme çabasının, iki insan arasındaki çekimi artıracaklarını ileri sürmüşler ve bu etkiyi “Romeo ve Juliet etkisi” olarak tanımlamışlardır. Ancak bu görüşü destekleyen çok az araştırma vardır. Aksine, partner için sosyal ağ desteğinin az olması ilişkinin bitmesi için bir risk oluşturmaktadır. Örneğin; Johnson ve Milardo

(1984) bir yıl içinde boşanan çiftlerin çoğunun aile ve arkadaşlarından çok fazla olumsuz tepki aldıklarını göstermiştir. Kişinin partnerinin ailesi ve arkadaşlarından onay görmesi, kendi aile ve arkadaşlarının ilişkisini desteklemesi ve partnerinin ailesi ve arkadaşlarından hoşlanması ilişki istikrarını arttırmaktadır (Felmlee, Sprecher ve Bassin, 1990; Lewis, 1973; Parks ve Eggert, 1991; Sprecher ve Felmlee, 1992). Türk örnekleminde de “Romeo ve Juliet etkisi”ni Psikolojik Tepkisellik Kuramı aracılığıyla inceleyen bir çalışmada (Beşikçi, 2008), anababa onayı ile romantik ilişki bağlanımı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgular anneden algılanan onayın romantik ilişkiye bağlanım üzerinde etkisi olduğunu ancak psikolojik tepkiselliğin anababa onayı ve ilişki bağlanımı arasındaki ilişki üzerinde bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu araştırmaya dayanarak Türk örnekleminde de batı kültürlerine benzer şekilde “Romeo ve Juliet etkisi” nin aksine aile onayının ilişkiye bağlanımı arttırdığı söylenebilir.

Sosyal ağ etkileri, romantik ilişki çalışmalarında doğrudan çalışılan bir alan olmamıştır. Ancak tutum teorisyenleri Fishbein ve Ajzen, (1975) Planlı Davranışlar Kuramında, öznel normların davranışsal niyetin önemli bir belirleyicisi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Öznel normlar, sosyal ağın etkisi ile ilgilidir ve davranışı gerçekleştirmek için kişinin önemli diğerlerinden algıladığı soysal baskı ve beklentilere uyma güdüsünün ortak bir işlevi olarak yorumlanır (Ajzen, 2005). En önemli referanslar kişinin ailesi, eşi, yakın arkadaşları, iş arkadaşları ve davranışla ilişkili olan uzman kişilerdir ve kişinin bu sosyal ağ üyelerinden algıladığı, davranışı onaylayıp onaylamamalarına ilişkin inancı davranışlarını etkilemektedir. Bu inançlar, öznel normlar başlığı altında normatif inançları temsil eder. Normatif inançlar, kişinin bazı eylemleri yapması ya da yapmaması gerektiğini hissettiren bir sosyal referanstır. Ancak birinin yapmamız gerektiğini düşündüğü şeyi bilmemiz yeterli değildir; ayrıca bu kişinin düşüncesine ne kadar önem verdiğimiz de önemlidir. Dolayısıyla, uyma güdüsü; bir sosyal referansın algılanan fikir veya isteklerini kabul etme eğilimi olarak tanımlanabilir. Önemli diğerlerine uyma güdüsü yüksek olan bireyler, algıladıkları sosyal baskı nedeniyle, sosyal ağ üyelerinin onayladığı davranışları yerine getirmeleri gerektiğini ve onaylanmayan davranışlardan kaçınmaları gerektiğini düşünürler.

Romantik ilişkilere bağlanım kavramı, ilişkiyi sürdürme isteği ve partnere psikolojik bağlanma duygularını içeren uzun süreli yönelimleri (Arriaga ve Agnew, 2001) ve bir ilişkiyi devam ettirmeye yönelik davranışsal niyeti içermektedir. Bağlanım kavramının bu tanımına dayanarak, öznel normların ilişki bağlanımı üzerindeki etkileri aracılığıyla, sosyal ağ üyelerinin ilişki niteliklerini ve ilişki bağlanımını etkileyebileceği düşünülebilir. Bu bulgular ışığında, bu çalışmada öznel normların, ilişki doyumunun, seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğiliminin, ilişki yatırımı ve ilişki bağlanımının önemli bir yordayıcısı olacağı beklenmektedir.

Davranışlarımız üzerinde en fazla etkili olan sosyal ağ, yakın ilişki ağı (önemli diğerlerinden oluşan sosyal ağ) üyeleridir. Bu durum dikkate alınarak bu çalışmada, önemli diğerlerinden oluşan sosyal ağ üyelerinin ilişki bağlanımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ancak romantik ilişkilerde kişinin kendi sosyal ağına ek olarak partnerinin sosyal ağ üyeleri arasında önemli diğerleri olarak algıladığı kişilerin de ilişki bağlanımını etkileyebileceği düşünüldüğünden, bu çalışmada bireyin hem kendisinin hem de partnerinin yakın ilişki ağından önemli olarak algıladığı üyeler analiz edilmiştir.

Literatürde çiftlerin sahip oldukları sosyal ağların özelliklerinin ilişki bağlanımını etkilediği yönünde bulgular bulunmaktadır. Örneğin, partnerin sosyal ağından hoşlanma, partnerin sosyal ağ üyeleriyle etkileşimde olma ve ayrıca çiftlerin ortak arkadaşlarla birlikte zaman geçirmeleri, ilişki bağlanımını, ilişki doyumunu ve ilişki istikrarını arttırmaktadır (Julien ve Markman, 1991; Parks, Stan ve Eggert, 1983). Bu bağlamda bu çalışmada da çiftlerin sahip oldukları sosyal ağların ortak olma derecesi yani sosyal ağ örtüşme düzeyi arttıkça ilişki bağlanımının da artması beklenmektedir. Ayrıca çiftlerin birbirlerinin arkadaşlarından ve aile üyelerinden hoşlanma düzeylerinin ilişki bağlanımını anlamlı olarak yordaması beklenmektedir.

Planlı Davranışlar Kuramına (Fishbein ve Ajzen, 1975) göre, bireyin önemli diğerleri olarak tanımlanan sosyal ağ üyelerinin davranışı onaylayıp onaylamamalarına ilişkin inancı, davranışlarını etkilemektedir. Bu noktadan hareketle, romantik ilişkilerde önemli diğerlerinden oluşan sosyal ağ üyelerinin daha çok arkadaşlardan mı yoksa aile üyelerinden mi oluştuğu sorusu önem kazanmaktadır. Bu amaçla sosyal ağ üyelerinin dağılımının, ilişki türü ve cinsiyete göre değişim gösterip göstermediğinin incelenmesi çalışmanın bir diğer amacıdır.

Yöntem

Örneklem

Ölçümlerin toplandığı dönemde 73(%25) duygusal birlikteliği olan, 79(%27) evli toplam 152 kadın (%52,8) ve 61(%21) duygusal birlikteliği olan, 75(%26) evli toplam 136 erkek (%47,2) olmak üzere toplam 288 kişi araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Kadınların (n=152) yaş ortalaması 29,2 erkeklerin (n=136) yaş ortalaması da 32,14 'dür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerini saptamak amacıyla bilgi formu, ilişki istikrarı ölçeği ve sosyal ağ etkilerini belirlemek amacıyla Planlı Davranış

Kuramı çerçevesinde araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan soru formu uygulanmıştır.

Bilgi Formu: Bu form katılımcıların yaşları, cinsiyetleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, ilişki türü ve süreleri, eğitim durumları, ilişkilerinin mutluluk, doyum ve heyecan düzeylerine ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

Sosyal Ağ Analizi: Katılımcılardan sosyal ağlarını belirlemek amacıyla partnerleri dışında kendilerinin sosyal ağı içerisinde yer alan, kendilerini yakın hissettikleri (1., 2. ve 3. derecede) ve romantik ilişkilerini bilen üçer kişiyi ve bu kişilerle ilişki türlerini (anne, baba, kardeş, arkadaş, teyze, babaanne, anneanne gibi) belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca partnerlerinin sosyal ağı içerisinde yer alan kendilerini yakın hissettikleri (1., 2. ve 3. derecede) ve romantik ilişkilerini bilen üçer kişiyi ve bu kişilerle ilişki türlerini (anne, baba, kardeş, arkadaş, teyze, babaanne, anneanne gibi) belirtmeleri istenmiştir. Böylelikle hem kendi hem de partnerlerinin ağından oluşan kendilerini yakın hissettikleri toplam altı kişi belirlenmiştir. *Öznel Normlar* Öznel normları ölçmek için Fishbein ve Ajzen'in kullandığı yöntem temel alınarak 5 madde oluşturulmuş ve katılımcılardan belirttiği her bir ilişki türü için bu maddeleri 7'li Likert tipi (1=tamamıyla yanlış, 7= tamamıyla doğru) ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir. Öznel normların normatif inançlar ve uyma güdüsü olmak üzere iki bileşeni olduğundan bu maddelerin üçü normatif inançları ikisi ise uyma güdüsünü ölçmektedir. Uyma güdüsü normatif inançların gücünü belirlediğinden öznel normlar normatif inançların toplam puanı ile uyma güdüsünün toplam puanı çarpılarak değerlendirilmiştir. Her bir sosyal ağ üyesinin algılanan normatif inancını değerlendirmek için 3 soru kullanılmıştır: “Bu kişi şu anki ilişkimin /evliliğimin devam ettirmeye değer olduğunu düşünüyor”; “ Bu kişi şu anki ilişkimin /evliliğimin benim için iyi olduğunu düşünüyor”; “ Bu kişi şu anki ilişkiimi /evliliğimi destekliyor”. Katılımcılar romantik ilişkileriyle/evlilikleriyle ilgili her bir sosyal ağ üyesinin algılanan normatif inançları hakkındaki maddeleri 7'li Likert tipi (1=tamamıyla yanlış, 7= tamamıyla doğru) ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir. Her sosyal ağ üyesi için hesaplanan Cronbach alfa puanları .95 ile .99 arasında bulunmuş ve ortalama Cronbach alfa katsayısı ise .97'dir. Her sosyal ağ üyesi için hesaplanan iki yarım güvenilirlik katsayıları ise .94 ile .98 arasında bulunmuş ve ortalama iki yarım güvenilirlik katsayısı .94'dür. Her bir sosyal ağ üyesinin için algılanan inançlarına uyma güdüsünü ölçmek için iki soru oluşturulmuştur: “İlişkilerim açısından bu kişinin önerileri benim için öncelik taşır”; “Partnerimin/ешimin kim olacağı konusunda karar verirken bu kişinin fikirleri tercihim i etkiledi.” Sorular 1(tamamıyla yanlış) ile 7 (tamamıyla doğru) arasında değer alan Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirilmiştir. Her sosyal ağ üyesi için Cronbach alfa katsayısı .35 ile .88 arasında bulunmuş ve ortalama Cronbach alfa katsayısı .68'dir. Her sosyal ağ üyesi için hesaplanan iki yarım güvenilirlik

katsayıları ise .44 ile .88 arasında bulunmuş ve ortalama iki yarım güvenirlik katsayısı .73'dür.

İlişki İstikrarı Ölçeği: İlişki İstikrarı Ölçeği Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından yatırım modeli ölçeği (Investment Model Scale) temel alınarak, ilişkiye yapılan yatırımı, bir başkasıyla beraber olmayı değerlendirme, ilişki doyumu ve bağlanımı ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek Türkçe'ye Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2005) tarafında uyarlanmıştır. Ölçek seçeneklerin niteliğini değerlendirme, ilişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırım olmak üzere üç faktörden ve her bir faktörde 10 olmak üzere, toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Her bir ölçeğin ilk beş maddesi dört basamaklı (1= tamamen yanlış, 2= oldukça yanlış, 3= oldukça doğru, 4= tamamiyle doğru) Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Alt ölçeklerin diğer maddeleri ise 1= tamamiyle yanlış ile 9= tamamiyle doğru arasında değer alan Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Puanların artması ilgili boyutun arttığı anlamına gelmektedir. İİÖ'nün alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayıları İlişki Doyumu alt ölçeği için .90, Seçeneklerin niteliğini Değerlendirme alt ölçeği için .84, İlişki Yatırımı alt ölçeği için ise .84'tür. Alt ölçeklerin iki yarım güvenirlikleri sırasıyla .84, .71 ve .78'dir. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır (Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu; 2005).

Bağlanım Düzeyi: İlişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımı ilişki bağlanımının temelleri olarak düşünülebilir (bkz. Agnew ve ark., 2001). Araştırma için gerekli olan bağlanım puanını elde edebilmek için ilişki doyumu ile ilişki yatırımı toplam puanları toplanarak bu puandan seçeneklerin niteliğini değerlendirme toplam puanı çıkartılmıştır. Böylelikle analizlerde kullanılacak tek bir bağlanım puanı elde edilmiştir (Wieselquist, Rusbult, Foster, & Agnew, 1999).

Sosyal Ağ Örtüşmesi: Kişinin ve partnerinin sosyal ağlarının örtüşme düzeyi "Partneriniz/eşiniz ile ne kadar ortak arkadaşla sahipsiniz?" sorusuyla ölçülmüş ve 7'li Likert tipi (1=hiç ortak arkadaşımız yok, 7= tüm arkadaşlarımız ortak) ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir.

Sosyal Ağlardan Hoşlanma Düzeyi: Çiftlerin birbirlerinin sosyal ağlarından hoşlanma düzeyleri "Partneriniz/ eşiniz sizin yakın arkadaşlarınızdan ne kadar hoşlanıyor?", "Partnerinizin/ eşinizin yakın arkadaşlarından siz ne kadar hoşlanıyorsunuz?", "Partneriniz/ eşiniz sizin ailenizden ne kadar hoşlanıyor?" ve

“Partnerinizin/eşinizin ailesinden siz ne kadar hoşlanıyorsunuz?” sorularıyla ölçülmüş ve 7’li Likert tipi (1=hiç, 7= çok) ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir.

İşlem

Kişisel bilgi formu, sosyal ağ analizi formu, öznel normlar soru formu ve İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ) katılımcılara bireysel ya da grup uygulamaları şeklinde uygulanmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı hakkında kısa bir bilgi verilmiş ve ardından uygulamaya geçilmiştir. Katılımcıların tereddüte düştükleri noktalarda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ölçeklerin uygulanması 35–40 dakika sürmüştür. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Araştırmanın verileri Ekim 2007-Nisan 2008 tarihleri arasında toplanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın amacı doğrultusunda sosyal ağı oluşturan anne, baba, kardeş, arkadaş ve diğer (teyze, anneanne, dede, vs.) kategorilerinin dağılımını belirlemek için tanımlayıcı istatistik uygulanmış ve sonuçlar tablo 1’de verilmiştir. Sosyal ağları oluşturan üyelerin kategorileri genel olarak incelendiğinde, en yakın hissedilen sosyal ağ üyesi cinsiyete göre değişmemiş fakat ilişki türüne göre değişmiştir. Flört grubunda hem erkek hem de kadın katılımcılar kendilerinin ve partnerlerinin sosyal ağlarından en yakın kişi olarak arkadaşını belirtirken, evli grupta

Tablo 1. Cinsiyet ve İlişki Türüne Göre En Yakın Hissedilen Sosyal Ağ Üyesi

	Flört	Evli
Kadın	n(%)	n(%)
	Arkadaş	Anne
Kendi sosyal ağı	33 (%45,2)	33 (%41,8)
	Arkadaş	Kardeş
Partnerinin sosyal ağı	25(% 34,2)	27(%34,2)
Erkek	n(%)	n(%)
	Arkadaş	Anne
Kendi sosyal ağı	18 (%29,5)	32 (%42,7)
	Arkadaş	Kardeş
Partnerinin sosyal ağı	26 (% 42,6)	24 (%32)

ise hem erkek hem de kadın katılımcılar kendi sosyal ağlarından anneyi, partnerlerinin sosyal ağından ise kardeşi en yakın buldukları kişiler olarak belirtmişlerdir.

Yakın ilişkilerde ilişki bağlanımı, ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki yatırımını yordayan sosyal ağ değişkenlerini saptamak amacıyla öncelikle tüm grup için daha sonra ise cinsiyet ve ilişki türü grupları için ayrı ayrı aşamalı (stepwise) hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Ayrıca analiz aşamasında her bir sosyal ağ üyesi için hesaplanan öznel norm puanları ile birlikte sosyal ağın özellikleri olan sosyal ağ örtüşmesi, partnerlerin birbirlerinin arkadaş ve ailelerinden hoşlanma düzeyleri değişkenleri de çoklu regresyon denklemine dâhil edilmiştir.

İlişki doyumu için yapılan analizde regresyon denklemine sırasıyla “kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi”, “kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar” ve “partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi”, “” ve “kendi sosyal ağından ikinci yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar” değişkenleri regresyon denklemine girmiştir (Tablo 2). Tüm değişkenlerin açıkladığı varyans %28’dir ($F= 23,30$; $s.d.= 5-282$; $p< .05$).

Tablo 2. İlişki Doyumundan Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken (regresyon giriş sırasına göre)</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi	.19	.19	68.95	1.21	104,81	.18
Kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişi için öznel normlar	.23	.04	44.02	.02	99,73	.15
Partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi	.26	.03	35.08	1.43	95,58	.22
Partnerinin arkadaşlarından kendisinin hoşlanma düzeyi	.27	.01	27.71	.78	94,46	.11
Kendi sosyal ağından ikinci yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar	.28	.01	23.30	.02	93,36	.11

Seçeneklerin niteliğini değerlendirmede ise regresyon denkleminde “kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi”, “kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar” değişkenleri girmiştir (tablo 3) ve açıkladığı varyans % 8’dir ($F = 14,25$; $s.d. = 2-287$; $p < .05$).

Tablo 3. Seçeneklerin Niteliğini Değerlendirme düzeyi Puanlarının Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken denkleminde (göre)</i>	<i>(regresyon giriş sırasına)</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi		.07	.07	22.77	-1.89	212,17	-.21
Kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişi için öznel normlar		.08	.02	14.25	-.03	208,97	-.14

İlişki yatırımı için ise regresyon denkleminde sırasıyla “partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi” ve “kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar” değişkenleri girmiştir (tablo 4) ve açıkladığı varyans % 10’dur ($F = 14,25$; $s.d. = 2-285$; $p < .05$).

Tablo 4. İlişki Yatırımından Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken denkleminde (göre)</i>	<i>(regresyon giriş sırasına)</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi		.08	.08	26.43	-1.89	202,40	.24
Kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişi için öznel normlar		.10	.03	17.71	-.03	197,35	.17

Sosyal ağ üyelerinin yakınlık derecesine göre ilişki bağlanımını yordayan değişkenleri saptamak amacıyla uygulanan aşamalı hiyerarşik regresyon analizinde denkleme ilk olarak “kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi” girmiştir (Tablo 5). Daha sonra ise sırasıyla “kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden

algılanan öznel normlar” ve “kendisinin partnerinin ailesinden hoşlanma düzeyi” değişkenleri girmiştir. Tüm değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 25’dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F= 32,63$; $s.d.= 3-284$; $p < .05$).

Tablo 5. Sosyal ağ üyelerinin yakınlık derecesine göre ilişki bağlanımından alınan puanların yordanması için aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

<i>Değişken denklemine göre)</i>	<i>(regresyon giriş sırasına</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi		.18	.19	65.14	3.66	770,64	.20
Kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişi için öznel normlar		.22	.04	42.33	.084	732,05	.22
Partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi		.25	.03	32.63	3.78	708,57	.22

Ayrıca anne, kardeş ve arkadaş öznel normlarının ilişki bağlanımını yordayıp yordamadığını saptamak amacıyla kendi ve partnerinin sosyal ağındaki tüm gruplar için yukarıda belirtilen benzer işlemler uygulanmıştır. Kendi sosyal ağ üyelerinin ilişki türüne göre elde edilen bulgulara göre regresyon denklemine sırasıyla “kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi”, “anneden algılanan öznel normlar” ve “kendisinin partnerinin ailesinden hoşlanma düzeyi” değişkenleri girmiştir (tablo 6). Tüm değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 34’dür ve bu da anlamlıdır ($F= 33,30$; $s.d.= 3-185$; $p < .05$).

Tablo 6. Kendi sosyal ağ üyeleri ile ilişki türüne göre ilişki bağlanımından alınan puanların yordanması için aşamalı hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

<i>Değişken denklemine göre)</i>	<i>(regresyon giriş sırasına</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi		.25	.25	63.36	5.15	733,46	.25
Anne için öznel normlar		.31	.06	42.62	0.09	676,99	.25
Partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi		.34	.04	33.30	4.49	644,55	.25

Kardeş öznel normlarının etkisini test etmek için, birden fazla kardeş listelenmişse normatif inanç ile uyuma güdüsü puanları çarpılmış ve ortalamaları alınarak regresyon modeline dâhil edilmiştir. Kardeş öznel normları regresyon denklemine girmemiştir. Arkadaş öznel normlarının etkisini test etmek için de aynı işlem tekrarlanarak modele dâhil edilmiştir ve arkadaş öznel normları regresyon denklemine girmemiştir.

Partnerinin sosyal ağındaki gruplardan sadece kardeş grubuna ait öznel normlar regresyon denklemine girmiştir. (tablo 7). Tabloda görüldüğü gibi regresyon denklemine sırasıyla “kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi”, “partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi” ve “kardeştan algılanan öznel normlar” değişkenleri girmiştir. Tüm değişkenlerin açıkladığı toplam varyans % 24’dür ($F=20,32$; $s.d.=3-184$; $p<.05$).

Tablo 7. Partnerinin sosyal ağ üyeleri ile ilişki türüne göre ilişki bağlanımından Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken denklemine göre)</i>	<i>(regresyon giriş sırasına)</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi		.19	.20	44.89	4.71	753,27	.27
Partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi		.22	.03	26.55	3.78	730,13	.21
Kardeş için öznel normlar		.24	.03	20.32	0.07	709,47	.17

Cinsiyete göre yapılan çoklu regresyon analizinde kadın grubunda regresyon denklemine sırasıyla “kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi” ve “kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar” değişkenleri girmiştir (tablo 8) ve açıkladığı varyans %14’dür ($F=13,00$; $s.d.=2-149$; $p<.05$).

Tablo 8. Kadın Grubunda İlişki Bağlanımından Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken denklemine göre)</i>	<i>(regresyon giriş sirasına)</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi		.11	.12	20.58	4.44	575,11	.29
Kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişi için öznel normlar		.14	.03	13.00	.06	560,61	.18

Erkek grubunda ise regresyon denklemine sırasıyla “partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi” ve “kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar” değişkenleri girmiştir (tablo 9) ve açıkladığı varyans %30’dur ($F= 30,03$; $s.d.= 2-133$; $p< .05$).

Tablo 9. Erkek Grubunda İlişki Bağlanımından Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken denklemine göre)</i>	<i>(regresyon giriş sirasına)</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi		.24	.25	44.80	7.42	905,96	.40
Kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişi için öznel normlar		.30	.06	30.03	.11	839,02	.27

İlişki türüne göre yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, flört grubunda regresyon denklemine sırasıyla “partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi” ve “kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar” değişkenleri girmiştir (tablo 10) ve açıkladığı varyans %33’dür ($F= 34,42$; $s.d.= 2-131$; $p < .05$).

Tablo 10. Flört Grubunda İlişki Bağlanımından Alınan Puanların Yordanması için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

<i>Değişken denkleme göre)</i>	<i>(regresyon giriş sırasına</i>	<i>R²</i>	<i>R² değ.</i>	<i>F değ.</i>	<i>B</i>	<i>Standart hata</i>	<i>Beta</i>
Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi		.28	.28	52.00	7.62	752,67	.43
Kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişi için öznel normlar		.33	.06	34.42	.11	692,97	.27

Evli grupta ise regresyon denklemine sadece “kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi” değişkeni girmiş ve açıkladığı varyans % 12’dir (F=22,40; s.d.= 1-152; p < .05).

Tartışma

Daha öncede belirtildiği gibi, bu çalışmada sosyal ağ üyelerinin ilişki bağlanımını nasıl yordadığı ve hayatımızın merkezinde yer alan ve yaşam boyu davranışlarımızı önemli derecede etkileyen yakın ilişki ağlarının cinsiyet ve ilişki türüne göre nasıl bir dağılım gösterdiği hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Sosyal ağları oluşturan üyelerin kategorilerine genel olarak bakıldığında, en yakın hissedilen sosyal ağ üyesi cinsiyete göre değişmemiş fakat ilişki türüne göre farklılık göstermiştir. En yakın hissedilen sosyal ağ üyesi flört grubunda kendi ve partnerlerinin sosyal ağından arkadaş, evli grupta ise kendi sosyal ağlarından anne, partnerlerinin sosyal ağından ise kardeş yer almıştır. Bu bulgular, flört grubunun yakın ilişki ağlarında arkadaşlar yer alırken ilişki resmileştiğinde sosyal ağların içeriğinin değişerek önemli diğerlerinin aile üyelerinden yana ağır bastığını göstermektedir. Erikson’a (1968) göre, ergenlik dönemi kimlik gelişimi için araştırma yapılan ve tehlikeli roller ile kimliğin dağılmasından kaçınılan bir dönemdir. Bu gelişim döneminde akran gruplarının önemi artmaya başlar ve ergenler diğerlerinin gözünde nasıl göründüklerinin kaygısını yaşarlar. Flört grubunun ergenlerden oluşması nedeniyle önemli diğerlerinin akran grubundan olması gelişim dönemlerinin bir sonucudur. Ayrıca literatürdeki daha önce yapılmış çalışmalar romantik ilişkiler boyunca sosyal ağların içeriğinin değişime uğradığını ve ilişkisi devam eden bireylerin sosyal ağlarının büyük kısmını aile üyelerinin ve ortak arkadaşların oluşturduğunu (Milardo, Johnson ve Huston, 1983) ve evli

çiftlerin evli olmayanlara göre aile üyelerine daha bağlı ve daha ortak bir sosyal ağ tanımladıklarını (Shulman, 1975) göstermektedir. Flört grubunun sosyal ağlarının arkadaşlardan oluşması ve evli grubun sosyal ağlarında daha fazla aile üyesi bildirmesi literatürdeki bu bulgularla tutarlılık göstermektedir. Flört ilişkileri genellikle arkadaş çevresi içinde ve aile üyelerinin haberi olmaksızın yaşanmaktadır. Ancak bir ilişkide evlilik kararı alındığında aile üyeleri ilişkiden haberdar edilmekte ve onayı alınmaktadır. Dolayısıyla ilişki türüne göre sosyal ağların içeriğindeki değişimin, romantik ilişkilerin işleyiş sürecinin doğal bir sonucu olduğu söylenebilir. Ayrıca Haigler, Day ve Marshall'ın (1995) çocukların annelerine daha güçlü bir bağlanma gösterdikleri bulgusuyla uyumlu olarak katılımcıların çoğu en yakın sosyal ağ üyesi olarak annelerini belirtmiştir. Baba, önemli diğerlerinden oluşan sosyal ağ örneklemini içine yeterli sayıda girmemiş ve analizlere dâhil edilmemiştir. Bunun olası bir nedeninin, Türk kültüründe babanın bir otorite olarak algılanması ve baba ile iletişimin anne aracılığıyla yapılması olduğu düşünülmektedir.

İlişki bağlanımını, kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi, en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar ve partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi değişkenleri anlamlı olarak yordamaktadır. Ayrıca anne, kardeş ve arkadaş öznel normlarının ilişki bağlanımını yordayıp yordamadığını saptamak amacıyla kendi ve partnerinin sosyal ağındaki tüm gruplar için ayrı ayrı yapılan analizlerde, kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi, anneden algılanan öznel normlar ve partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi değişkenleri ilişki bağlanımını anlamlı olarak yordamaktadır. Çalışmada kardeş ve arkadaşlardan algılanan öznel normların ilişki bağlanımını artırması beklenirken bu yönde sonuçlar elde edilememiştir. Partnerinin sosyal ağındaki gruplar için yapılan analizlerde ise kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi, partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi ve kardeşten algılanan öznel normlar değişkenleri ilişki bağlanımını yordadığı görülmektedir. Daha önceden yapılmış çalışmalarla (Etcheverry ve Agnew, 2004; Felmlee, 2001; Felmlee ve ark, 1990; Julien ve Markman, 1991; Kearns ve Leonard, 2004; Lewis, 1973; Parks, Stan ve Eggert, 1983; Sprecher, 1988; Sprecher ve Felmlee, 1992, 2000) bu çalışmada partnerlerin birbirlerinin aile üyelerinden hoşlanma düzeylerinin, ilişkilerine ilişkin sosyal ağ üyelerinden algıladıkları normatif inançların olumluluk düzeylerinin ve uyma güdülerinin arttıkça ilişki bağlanımının da arttığı sonucuna varılmıştır. Ancak literatürdeki çalışmalardan farklı olarak Türk örnekleminde sosyal ağ üyelerinin hepsinin ilişkileri etkilemediği yalnızca önemli diğerlerinden en yakın hissedilen sosyal ağ üyesinin romantik ilişkiler üzerinde etkisinin olduğu görülmektedir. İlişkileri etkileyen sosyal ağ üyesi ise bireyin kendi sosyal ağından anne, partnerinin sosyal ağından kardeşlerdir. Bu bulgu Beşikçi'nin (2008) çalışmasında anneden alınan ilişki anlayışının, ilişkiye bağlanımı arttırdığı bulgusuyla tutarlılık göstermektedir.

Türk örnekleminde sosyal ağ üyelerinin tümünün değil yalnızca annenin romantik ilişkiler üzerinde etkisinin olması, kültürel farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir. Bireyin romantik ilişkisi veya evliliğine ilişkin sosyal ağ üyelerinden onay ve olumlu tepkiler alması, partnerlere içsel ödül sağlayarak çiftlerin ortak kimliklerini güçlendirmektedir (Lewis, 1975). Ortak kimlik duygusu ve içsel ödül, davranışı pekiştirici yönde işleyerek, bireylerin romantik ilişki bağlanım düzeylerini arttırdığı söylenebilir.

Kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi, kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar, partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi, kendisinin partnerinin arkadaşlarından hoşlanma düzeyi ve kendi sosyal ağından ikinci yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normların, ilişki doyumunu anlamlı olarak yordadığı gözlenmiştir. İlişki bağlanımını sadece en yakın hissedilen sosyal ağ üyesinin ve partnerlerin birbirlerinin ailelerinden hoşlanma değişkenleri yordarken, ilişki doyumunu ise en yakın hissedilen ve ikinci yakın hissedilen sosyal ağ üyesi ile hem birbirlerinin aile üyelerinden hem de arkadaşlarından hoşlanma değişkenleri yordamaktadır. Bu bulgu sosyal ağların ilişki doyumunu daha fazla etkilediğini göstermektedir. Ayrıca, kendisinin partnerinin ailesinden hoşlanma düzeyi ve kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar değişkenlerinin ilişki yatırımını anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. İlişki bağlanımında olduğu gibi, birey sosyal ağ üyelerinden ilişkisi ya da evliliğine ilişkin olumlu tepkiler aldığı anda, bu tepkiler ödül işlevi görerek bireyin ilişkisinden aldığı doyumu ve yapılan yatırımları daha da pekiştirecek ve bu yönde davranmasına yol açacaktır. Ayrıca partnerlerin birbirlerinin arkadaşlarından ve aile üyelerinden hoşlanmaları, onlarla daha sık etkileşimde bulunarak daha fazla paylaşım içinde olmalarıyla sonuçlanacaktır ve bireyin ilişkisinden aldığı doyum düzeyi de artacaktır. Literatürdeki bulgular sosyal ağdan alınan destek ve onayın (Felmlee, 2001; Felmlee ve ark, 1990; Lewis, 1973; Sprecher,1988; Sprecher ve Felmlee, 1992, 2000) partnerin sosyal ağından hoşlanma, partnerin sosyal ağ üyeleriyle etkileşimde olma ve ayrıca çiftlerin ortak arkadaşlarla birlikte zaman geçirmelerinin, ilişki doyumunu artırdığını göstermektedir (Julien ve Markman, 1991; Kearns ve Leonard,2004; Milardo, 1986; Parks, Stan ve Eggert, 1983). Literatürle tutarlı olan bu bulguda da görüldüğü gibi sosyal ağ onayı ilişki doyumunu ve ilişkiye yapılan yatırımları artırmaktadır.

Seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimini ise kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi, kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar değişkenleri negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Sosyal ağlar alternatif ilişkilere yönelmeye bir bariyer işlevi görmektedir (Rands,1988). Eğer birey sosyal ağ üyelerinden ilişkisine yönelik olumlu geribildirim alırsa, alternatif ilişkilere yönelmeyecektir. Ancak ilişkiye yönelik

olumsuz eleştiri aldığı ve ilişkisi onaylanmadığında ise seçenekleri daha fazla değerlendirme eğiliminde olacaktır. Sonuç olarak sosyal ağ onayı ile seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimi arasında zıt yönde bir ilişki olduğu söylenebilir.

Cinsiyet farkına ilişkin bulgulara bakıldığında ise kadınlarda ilişki bağlanımını, kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi ve kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar anlamlı olarak yordarken, erkek grubunda ise partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi ve kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar değişkenleri ilişki bağlanımını anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Bulgular kadınların kendi ailesinden partnerlerinin hoşlanmalarına önem verirken erkeklerin partnerinin ailesinden kendilerinin hoşlanmalarına önem verdiklerini göstermektedir. Kadınlar sosyal ağlarını genellikle akrabalık bağlarıyla tanımlamakta ve ağ üyelerine daha fazla bağlılık göstermektedirler (Antonucci ve Akiyama, 1987). Ayrıca kadınlar daha dışa dönük olarak ve diğerlerinin memnuniyetine daha fazla önem vererek sosyalleşirken erkekler daha kendilerine dönük olarak sosyalleşmektedirler (Eagly, Wood and Diekmann, 2000). Kadın ve erkeğin sosyal ağlarına bağlılıklarındaki ve sosyalleşmelerindeki bu farklılık, kadınların kendi ailelerinin beğenilmesine, erkeklerinse kendilerinin partnerlerinin ailelerini beğenmelerine önem vermelerine yol açmış olabilir.

İlişki türüne göre ilişkin bulgulara bakıldığında ise flört grubunda partnerinin ailesinden kendisinin hoşlanma düzeyi ve kendi sosyal ağından en yakın hissedilen kişiden algılanan öznel normlar değişkenleri ilişki bağlanımını anlamlı olarak yordamaktadır. Evli grupta ise ilişki bağlanımını sadece kendi ailesinden partnerinin hoşlanma düzeyi değişkeni anlamlı olarak yordamaktadır. Bu bulgulara göre, flört grubunun sosyal ağ üyelerinden romantik ilişkisi için onay ihtiyacında olduğunu, evli grupta ise zaten onaylanmış bir ilişki olması nedeniyle sosyal onay ihtiyacının öneminin kalmadığı söylenebilir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bireyin en önemli kişi olarak algıladığı kişinin, ilişkisini onaylaması ve desteklemesi ve partnerlerin birbirlerinin sosyal ağ üyelerinden hoşlanma düzeylerinin ilişki bağlanımının arttığını göstermektedir. Romantik ilişkiler aile ve akran grup üyeleriyle eşzamanlı olarak, sosyal bir bağlam içinde meydana gelir. Bireyin sosyal ağındaki önemli diğerleri, bireyin romantik ilişkisini pek çok yolla etkileyebilir. Örneğin; arkadaşlar ve ebeveynler gibi bireyler, yakın oldukları kişilerin romantik ilişkileri hakkında bir fikre sahiptirler (kız kardeşimin bu çocukta ne bulduğunu anlamıyorum gibi) ve partnere yakınlaşmaya yardım ederler, çiftlere bilgi kaynağı olarak hizmet ederler (geçen hafta kız arkadaşını başka bir erkekle gördüm gibi) ve ilişkinin sonuçlarını etkilerler (ondan ayrılmalısın gibi). Pek çok araştırmacı sosyal

ağın romantik ilişki dinamiklerinde kritik bir rolü olduğuna inansa bile, çoğunlukla çalışmalarında sosyal ağın öneminden bahsetmemektedirler. Ülkemizde sosyal ağların romantik ilişki süreçlerindeki etkileri üzerine bir çalışma mevcut değildir. Bu bağlamda bu çalışmanın varolan eksikliği tamamlayabileceği ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada evli ve flört gruplarında, sosyal ağ üyelerinden algılanan öznel normlar, sosyal ağ örtüşme düzeyi ve partnerlerin birbirlerinin arkadaşlarından ve aile üyelerinden hoşlanma düzeyleri ile ilişki bağlanımı, ilişki doyumu, seçeneklerin niteliğini değerlendirme eğilimi ve ilişki yatırımı arasındaki bağlantılar kapsamlı olarak ele alınmıştır. Ayrıca, ilişkilerde hangi sosyal ağ üyelerinin daha etkili olduğunu belirlemek amacıyla flört eden ve evli gruplarda sosyal ağ üyelerinin dağılımı incelenmiştir. Alınan sonuçlar, sosyal ağ yaklaşımını destekler niteliktedir. Bu bulgular, bireylerin ilişkileri için sosyal ağ üyelerinden aldıkları sosyal onay azaldıkça, çiftler arasında yaşanan problemlerin arttığını, flört ilişkilerinin ve evliliklerin sonlanmasına neden olabileceğini işaret etmektedir. Dolayısıyla, sosyal ağların etkilerinin de dikkate alınması, çiftlerin ilişki kalitelerinin artırılmasına yönelik geliştirilebilecek programlara destek olabilir.

Bu çalışmanın sınırlılıklarından biri, kesitsel olarak yapılmış bir çalışma olmasıdır. İlişki bağlanımı ve sürekliliğini daha iyi anlayabilmek için boylamsal çalışmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca sosyal ağ olarak bu çalışmada sadece önemli diğerlerinden oluşan ağlar incelenmiştir. Sosyal ağların daha geniş olarak incelenmesi, farklı sosyal ağ üyelerinin ilişkiler üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılması açısından önemli olabilir. Ayrıca sosyal ağ örtüşmesi bir soruyla belirlenmiştir ve ilişki bağlanımını yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, farklı yöntemlerle yapılacak ölçümlerin, bu konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Agnew, C. R., Loving, T. J., & Drigotas, S. M. (2001). Substituting the forest for the trees: social networks and the prediction of romantic relationship state and fate. *Journal of personality and social psychology*, 81(6), 1042-1057.
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behaviour*. McGraw-Hill International.
- Antonucci, T. C., & Akiyama, H. (1987). An examination of sex differences in social support among older men and women. *Sex roles*, 17(11-12), 737-749.
- Aron, E. N., & Aron, A. (1997). Sensory-processing sensitivity and its relation to introversion and emotionality. *Journal of personality and social psychology*, 73(2), 345-368.
- Arriaga, X. B., & Agnew, C. R. (2001). Being committed: Affective, cognitive, and conative components of relationship commitment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(9), 1190-1203.
- Besikçi, E., ve Sakallı-Ugurlu, N. (2008). *The predictors of relationship commitment: perceived parenting style, parental approval, and psychological reactance*. Unpublished master thesis, Middle East Technical University, Ankara.
- Büyüksahin, A., Hasta, D., & Hovardaoglu, S. (2005). İlişki İstikrarı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 25- 37.
- Driscoll, R., Davis, K. E., & Lipetz, M. E. (1972). Parental interference and romantic love: the Romeo and Juliet effect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(1), 1-10.
- Eagly, A. H., Wood, W., & Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. *The developmental social psychology of gender*, 123-174.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton&Company, Inc.
- Etcheverry, P. E., & Agnew, C. R. (2004). Subjective norms and the prediction of romantic relationship state and fate. *Personal Relationships*, 11(4), 409-428.
- Felmlee, D. H. (2001). No couple is an island: A social network perspective on dyadic stability. *Social Forces*, 79(4), 1259-1287.

- Felmlee, D., Sprecher, S., & Bassin, E. (1990). The dissolution of intimate relationships: A hazard model. *Social Psychology Quarterly*, 13-30.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. MA: Addison-Wesley
- Haigler, V. F., Day, H. D., & Marshall, D. D. (1995). Parental attachment and gender-role identity. *Sex Roles*, 33(3-4), 203-220.
- Hortacsu, N. (1999). The First Year of Family-and Couple-initiated Marriages of a Turkish Sample: A Longitudinal Investigation. *International Journal of Psychology*, 34(1), 29-41.
- Johnson, M. P., & Milardo, R. M. (1984). Network interference in pair relationships: A social psychological recasting of Slater's theory of social regression. *Journal of Marriage and the Family*, 893-899.
- Julien, D., & Markman, H. J. (1991). Social support and social networks as determinants of individual and marital outcomes. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8(4), 549-568.
- Kearns, J. N., & Leonard, K. E. (2004). Social networks, structural interdependence, and marital quality over the transition to marriage: a prospective analysis. *Journal of Family Psychology*, 18(2), 383.
- Leslie, L. A., Huston, T. L., & Johnson, M. P. (1986). Parental reactions to dating relationships: Do they make a difference?. *Journal of Marriage and the Family*, 57-66.
- Lewis, R. A. (1973). Social reaction and the formation of dyads: An interactionist approach to mate selection. *Sociometry*, 409-418.
- Milardo, R. M. (1982). Friendship networks in developing relationships: Converging and diverging social environments. *Social Psychology Quarterly*, 45, 162-172.
- Milardo, R. M. (1992). Comparative methods for delineating social networks. *Journal of social and personal relationships*, 9(3), 447-461.
- Milardo, R. M., & Lewis, R. A. (1985). Social networks, families, and mate selection: A transactional analysis. *The handbook of family psychology and therapy*, 1, 258-283.
- Milardo, R. M., Johnson, M. P., & Huston, T. L. (1983). Developing close relationships: Changing patterns of interaction between pair members and

- social networks. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(5), 964-976.
- Parks, M. R., & Eggert, L. L. (1991). The role of social context in the dynamics of personal relationships. Dynamics of personal relationships. W. H. Jones & D. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships* (Vol. 2, s. 1-34). London: Jessica Kingsley.
- Parks, M. R., & Eggert, L. L. (1991). The role of social context in the dynamics of personal relationships. W. H. Jones & D. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships* (Vol. 2, s. 1-34). London: Jessica Kingsley.
- Parks, M. R., Stan, C. M., & Eggert, L. L. (1983). Romantic involvement and social network involvement. *Social Psychology Quarterly*, 116-131.
- Rands, M. (1988). Changes in social networks following marital separation and divorce. *Families and social networks*, 27-146.
- Ridley, C., & Avery, A. W. (1979). Social network influence on the dyadic relationship. *Social exchange in developing relationships*, 223-246.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal relationships*, 5(4), 357-387.
- Shulman, N. (1975). Life-cycle variations in patterns of close relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 37, 813-821.
- Sprecher, S. (1988). Investment model, equity, and social support determinants of relationship commitment. *Social Psychology Quarterly*, 318-328.
- Sprecher, S., & Feilmlee, D. (1992). The influence of parents and friends on the quality and stability of romantic relationships: A three-wave longitudinal investigation. *Journal of Marriage and the Family*, 888-900.
- Sprecher, S., & Feilmlee, D. (2000). Romantic partners' perceptions of social network attributes with the passage of time and relationship transitions. *Personal Relationships*, 7(4), 325-340.
- Surra, C. A. (1988). The influence of the interactive network on developing relationships. . In R. M. Milardo (Ed.), *Families and social networks* (s.48-82). Newbury Park, CA: Sage
- Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C. A., & Agnew, C. R. (1999). Commitment, pro-relationship behavior, and trust in close relationships. *Journal of personality and social psychology*, 77(5), 942-966.